

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. В. В. ДОКУЧАЄВА**

Кафедра прикладної економіки і міжнародних економічних відносин



«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

професор

Р. ШЕЛУДЬКО

RS

2020 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВПП 1 «АГРАРНА ПОЛІТИКА»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Галузь знань – **05 «Соціальні та поведінкові науки»**

Спеціальність – **051 «Економіка»**

Освітньо-професійна програма «Економіка»

Факультет менеджменту і економіки

Харків – 2020

Робоча програма «Аграрна політика» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» освітньо-професійної програми «Економіка».

«26» серпня, 2020 р. 16 с.

Розробник: **Лещенко Лариса Олександрівна**, канд. екон. наук, доцент кафедри прикладної економіки і міжнародних економічних відносин.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри прикладної економіки і міжнародних економічних відносин

Протокол від «26» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри,
д-р екон. наук, професор ХНАУ
«26» серпня 2020 р.



Л. ЛОМОВСЬКИХ

Схвалено навчально-методичною комісією факультету менеджменту і економіки Протокол від «27» серпня 2020 р. № 2.

Голова навчально-методичної комісії
факультету менеджменту і економіки,
к. е. н., доцент



Ю. ФІЛІМОНОВ

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» (шифр і назва)	Обов'язкова	
Модулів – 2	Спеціальність (шифр і назва) 051 «Економіка» Освітньо-професійна програма (шифр і назва) _____	Рік підготовки	
Змістових модулів – 3		1-й	1-й
		Семестр	
		2-й	2-й
Загальна кількість годин – 90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи здобувача – 2	Освітній рівень «Економіка»	16год	2год
		Практичні, семінарські	
		14год	2год
		Лабораторні	
		Год	год
		Самостійна робота	
		30год	44год
		Індивідуальні завдання 8год	
		Вид контролю залік	

2.Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є оволодіння теоретичними та методологічними основами формування та реалізації аграрної політики держави, вміння оцінювати її ефективність та обґрунтовувати вибір тих чи інших заходів державного регулювання.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Аграрна політика» є:

- оволодіти базовими знаннями щодо економічної сутності, характеру і головних компонентів аграрної політики;
- аналізувати ефективність діяльності органів та інститутів аграрної політики, використовуючи різні ринково-політичні інструменти;

- оцінювати окремі заходи фінансово-кредитної, податкової, цінової політики в аграрному секторі, а також аграрно-соціальної та аграрно-екологічної політиці держави;

- розуміти особливості формування аграрної політики у країнах із різним рівнем соціально-економічного розвитку, характеризувати аграрну політику окремих країн та блоків.

Згідно із вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- економічну сутність, характер і головні компоненти аграрної політики та умови її реалізації;

- механізми формування національних та світових агропродовольчих ринків, вплив аграрної політики на міжнародну торгівлю та продовольчу безпеку країни;

- інструменти регулювання ринків агропродовольчої продукції та економічні наслідки їх застосування;

- основні підходи до оцінювання рівня державної підтримки аграрного сектору;

- засади аграрно-екологічної, аграрно-соціальної політики, їх сучасні аспекти і проблеми реалізації;

- основні етапи розвитку аграрної політики в Україні та основні напрями сучасної аграрної політики держави;

- сучасний стан процесу реформування економічних відносин в АПК України, характерні риси бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та цінової політики;

- особливості формування окремих агропродовольчих ринків в Україні з позиції попиту і пропозиції, інструменти державного регулювання внутрішнього ринку та зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією;

- особливості формування аграрної політики у країнах з різним рівнем економічного розвитку, основні складові аграрної політики окремих зарубіжних країн.

вміти:

- формувати мету та систему цілей аграрної політики держави;

- аналізувати наслідки використання окремих інструментів регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку та зовнішньої торгівлі з точки зору їх впливу на виробників, споживачів та державний бюджет;

- визначати рівень захисту аграрного сектору із використанням загальноприйнятої світовою спільнотою методології;

- оцінювати міжнародну конкурентоспроможність вітчизняного сільськогосподарського виробництва;

- визначати основні показники продовольчої безпеки держави та фактори, що на неї впливають;

- аналізувати ефективність окремих заходів бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та ринкової політики держави;

- обґрунтовувати пріоритети державної структурної, соціальної та екологічної політики.

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекційні, практичні та семінарські заняття, індивідуальна науково-дослідна робота, самостійна робота студента.

Компетентності:

- загальні:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність застосовувати отримані знання у практичних ситуаціях.
3. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
4. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

5. Здатність виявляти ініціативу і підприємливість.

6. Здатність діяти відповідно та свідомо.

- фахові:

1. Критичне осмислення теоретичних основ підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних та біржових структур.

3. Здатність визначати та оцінювати характеристики товарів та послуг підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

4. Здатність здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

Програмні результати навчання

1. Використовувати базові знання з підприємництва, торгівлі і біржової діяльності й уміння критичного мислення, аналізу і синтезу в професійних цілях.

2. Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, біржовій та торговій діяльності.

3. Використовувати сучасні комп'ютерні та телекомунікаційні технології обміну та розповсюдження професійно спрямованої інформації у сфері підприємництва, торгівлі і біржової діяльності.

4. Організовувати пошук, самостійний вибір, якісну обробку інформації з різних джерел для формування банків даних у сфері підприємництва, торгівлі і біржової діяльності.

5. Вміти працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії, які дозволяють досягти професійних цілей.

6. Застосовувати одержані знання й уміння для ініціювання та реалізації заходів у сфері збереження навколишнього середовища і здійснення безпечної діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур.

7. Знати вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної і правової держави.

8. Володіти методами та інструментарієм для обґрунтування управлінських рішень щодо створення і функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур.

9. Оцінювати характеристики товарів і послуг підприємницької, торговельної та біржової діяльності за допомогою сучасних методів.

10. Знати основи обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

11. Знати основи бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків та результатів діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур з урахуванням ризиків.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Науково-методологічні та макроекономічні основи сучасної аграрної політики

Тема 1. Аграрна політика: основні компоненти, сутність та особливості формування і здійснення

Тема 2. Аграрна політика як складова економічної політики держави

Тема 3. Становлення приватного сектору в сільському господарстві

Тема 4. Ціноутворення, податкова і кредитна політика в системі аграрних перетворень

Тема 5. Екологічні аспекти аграрної політики

Змістовий модуль II. Соціально-економічні проблеми аграрної політики

Тема 6. Аграрна реформа: суть і особливості розвитку

Тема 7. Земельні відносини

Тема 8. Розвиток майнових відносин власності, форм господарювання та інтеграційних відносин

Тема 9. Розвиток селянських (фермерських) господарств і кооперативні відносини в аграрному секторі

Тема 10. Соціальні аспекти аграрної політики

Змістовий модуль III. Науково-технічне та організаційно-правове забезпечення аграрної політики

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п,с	лаб	інд	с.р.		Л	п,с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Науково-методологічні та макроекономічні основи сучасної аграрної політики												
Тема 1. Аграрна політика: основні компоненти, сутність та особливості формування і здійснення	2	2	2	-	-	2	6	1	-	-	-	5
Тема 2. Аграрна політика як складова економічної політики держави	2	2	2	-	-	1	6	1	-	-	-	5
Тема 3. Становлення приватного сектору в сільському господарстві	2	2	2	-	-	1	6	1	-	-	-	5
Тема 4. Ціноутворення, податкова і кредитна політика в системі аграрних перетворень	2											
Тема 5. Екологічні аспекти аграрної політики	2											
Разом за змістовим модулем 1	10	6	6	-	-	4	18	3	-	-	-	15
Змістовий модуль 2. Соціально-економічні проблеми аграрної політики												
Тема 6. Аграрна реформа: суть і особливості розвитку	2	2	2	-	-	2	7	1	1	-	-	5
Тема 7. Земельні відносини	2	2	2	-	-	2	7	1	1	-	-	5
Тема 8. Розвиток майнових відносин власності, форм господарювання та інтеграційних відносин	2	2	2	-	-	2	7	1	1	-	-	5
Тема 9. Розвиток селянських (фермерських) господарств і кооперативні	2	2	1	-	-	2	10	-	-	-	-	10

відносини в аграрному секторі													
Тема 10. Соціальні аспекти аграрної політики	2	2	2	-	-	2	6	-	1	-	-	5	
Усього годин	30	16	14	-	-	28	36	4	4	-	-	58	

5.Теми семінарських занять

Не передбачено навчальним планом.

6.Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Причини державного регулювання сільськогосподарського виробництва, суть та цілі аграрної політики держави.	2
2	Економічні наслідки застосування окремих інструментів регулювання вітчизняного аграрного сектору.	2
3	Заходи регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку.	2
4	Заходи регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією.	2
5	Основні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору та Регулювання світової агропродовольчої системи в рамках СОТ.	2
6	Аграрна політика окремих іноземних країн та їх блоків (США-ЄС).	2
7	Еволюція державної підтримки аграрного сектору та основні напрями сучасної аграрної політики України	2

7.Теми лабораторних занять

Не передбачено навчальним планом.

8.Самостійна робота

№ з/п	Назва теми та зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Тема 1. Антропогенний і вплив на природне середовище, екологічна безпека та екологічна стратегія. <i>Завдання:</i> Вивчити причини парникового ефекту та його глобальні наслідки. Ознайомитись з основними пріоритетами екобезпеки.	5
2	Тема 2. Природні ресурси та їхня економічна оцінка, соціально-економічна ефективність природоохоронних заходів. <i>Завдання:</i> Вивчити методи визначення економічних збитків від забруднення навколишнього середовища та визначення розмірів платежів за розміщення відходів у навколишньому природному середовищі.	5

3	Тема 3. Сутність, система та методологія дослідження екологічного менеджменту. <i>Завдання:</i> Вивчити основні Законодавчі акти у сфері екологічного менеджменту та стандарти якості навколишнього середовища.	5
4	Тема 4. Механізм управління якістю навколишнього середовища. Екологічна експертиза проектів та роль екологічного аудиту в управлінні природокористуванням. <i>Завдання:</i> Ознайомитись форми та видами проведення екологічної експертизи і методичними принципами екологічного аудиту.	5
5	Тема 5. Особливості проведення екологічного аудиту та його управління природокористуванням <i>Завдання:</i> Вивчити як проводиться формування ринку екологічних послуг в Україні та країнах ЄС. Зробити порівняльний аналіз.	5
6	Тема 6. Ресурсозбереження як чинник підвищення ефективності суспільного виробництва. <i>Завдання:</i> Ознайомитись з проблемами та їх вирішенням при раціональному природокористуванні в сільському господарстві України.	5

Самостійна робота студентів має на меті формування пізнавальної активності студентів, засвоєння ними основних умінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже набутих знань, підвищення рівня організованості студентів тощо.

У процесі самостійної роботи студенти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи в бібліотеці з каталогами;
- праці з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- конспектування літературних джерел;
- роботи з довідковою літературою;
- опрацювання статистичної інформації;
- написання рефератів з проблем курсу.

Кожен студент повинен уміти раціонально організовувати свою навчальну самостійну діяльність. Важливим є вміння скласти план своєї роботи, чітко визначити її послідовність. Необхідно, щоб план самостійного навчання був реальним і його виконання приводило до плідних наслідків у навчальному процесі.

Для успішної самостійної роботи значну частину часу студент виділяє для роботи в бібліотеці. Треба розуміти сутність складання алфавітного й тематичного каталогів, вміти швидко знаходити в них необхідну літературу,

знати особливості бібліографічного шифрування. Для плідної роботи з літературними джерелами студентові корисно скласти свою власну бібліографію, заповнюючи бібліографічні картки на необхідні для нього книги, брошури або статті. Відібрана для самостійного опрацювання література може бути різною як за обсягом наукових даних, так і за характером їхнього викладу. Потрібно відібрати необхідний для опрацювання матеріал (розділи, підрозділи тощо), а також розсортувати його за важливістю (що для детального вивчення, а що для ознайомчого читання). Процес читання має відбуватися повільно, вдумливо, до незрозумілих питань слід обов'язково повертатися, наводити додаткові довідки, щоб зрозуміти сутність думки автора. Знання незнайомих термінів слід одразу ж з'ясовувати за тлумачними словниками, енциклопедіями або спеціалізованими довідниками. У процесі роботи з літературою корисно робити виписки найважливіших думок, формулювань, окремих висловів на аркушах паперу із зазначенням автора, джерела, сторінок і абзаців. Для кращого засвоєння матеріалу, розвитку творчого мислення основний зміст прочитаного доцільно формулювати у вигляді тез.

Конспект є стислим викладом основної сутності опрацьованого літературного матеріалу. Конспект має бути стислим, змістовним і записаним своїми словами і формулюваннями. Класичні визначення, оригінальні думки, вислови слід записувати до конспекту повністю з посиланням на автора, джерело і сторінку. У процесі конспектування важливо витримувати логічний зв'язок між окремими складовими тексту. У тексті конспекту корисно підкреслювати найважливіші теоретичні положення, визначення, висновки і робити помітки на полях. Систематичне конспектування опрацьованого матеріалу дисциплінує розум, відпрацьовує вміння формулювати свої думки в короткій змістовній формі, сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Для цілісного уявлення про навчальну дисципліну студентові необхідно користуватися довідковою літературою: енциклопедіями, енциклопедичними словниками, галузевими довідниками тощо.

Майбутній фахівець повинен достатньо вправно користуватися персональним комп'ютером. Робота з матеріалами "Інтернету" надає можливість отримувати найновішу інформацію з різних сфер життя нашої держави.

9. Індивідуальні завдання

Структура індивідуального науково-дослідного завдання відповідає тематиці практичних занять. Студенти беруть за основу реальне підприємство або модель підприємства, яка відповідає дійсності. Вихідними даними є загальні характеристики підприємства, характер виробничої діяльності, галузева структура, ринкові позиції. Ця модель є основою для виконання практичних занять, основні завдання що мають бути опрацьовані формуються відповідно до робочого зошиту для практичних занять.

Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі: індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Індивідуально-консультативна робота за теоретичною частиною дисципліни проводиться у вигляді:

1. Індивідуальних консультацій – запитання-відповідь стосовно проблемних питань теоретичного матеріалу дисципліни;
2. Групових консультацій – розгляд типових прикладів, практики впровадження та використання нових методів та методик у виробничу практику.

Індивідуально-консультативна робота за практичною частиною дисципліни проводиться у вигляді:

1. Індивідуальних консультацій – завдань, стосовно яких виникли запитання;
2. Групових консультацій – розгляд практичних ситуацій, рольових ігор, які потребують колективного обговорення.

Індивідуально-консультативна робота для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу проводиться у вигляді:

1. Індивідуального захисту самостійних та індивідуальних завдань;
2. Підготовка доповідей для виступу на науковому семінарі;
3. Підготовка доповідей для виступу на науковій конференції.

10. Методи навчання

Методами навчання дисципліни «Аграрна політика» є способи спільної діяльності й спілкування викладача і студентів, що забезпечують вироблення позитивної мотивації навчання, оволодіння системою професійних знань, умінь і навичок, формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних сил, культури розумової праці майбутніх фахівців.

Залежно від джерела знань, під час навчальних занять, як практичних, так і лекційних, використовуються наступні методи навчання: словесні (пояснення, бесіда, дискусія, діалог), наочні (демонстрація, ілюстрація), практичні (рішення задач, ділові ігри).

Словесні методи навчання. Розповідь — це метод навчання, який передбачає оповідну, описову форми розкриття навчального матеріалу з метою спонукання учнів до створення в уяві певного образу. Метод розповіді використовується на всіх рівнях навчання.

Пояснення — вербальний метод навчання, який передбачає розкриття сутності певного явища, процесу, закону. Він ґрунтується не стільки на уяві, скільки на логічному мисленні з використанням попереднього досвіду студентів.

Бесіда передбачає використання попереднього досвіду студентів певної галузі знань і на основі цього залучення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення уже наявних знань. З

погляду форми проведення виокремлюють два види бесіди: евристичну і репродуктивну. За місцем у навчальному процесі виділяють бесіди: вступну, поточну, підсумкову.

Лекція — це метод навчання, який передбачає розкриття у словесній формі сутності явищ, наукових понять, процесів, які знаходяться між собою в логічному зв'язку, об'єднані загальною темою. Окрім навчальних (академічних) лекцій є публічні. До кожного з видів названих лекцій висуваються певні вимоги щодо їх підготовки і проведення.

Наочні методи передбачають, передусім, використання демонстрації та ілюстрації. Демонстрація — це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їхньому натуральному вигляді, в динаміці.

Ілюстрація — метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (фотографії, малюнки, схеми, графіки та ін.).

Спостереження як метод навчання передбачає сприймання певних предметів, явищ, процесів у природному чи виробничому середовищі без втручання у ці явища й процеси.

Усі методи цієї групи тісно взаємопов'язані. Використання в навчальному процесі тих чи інших методів зумовлене різними факторами: психологічними особливостями, дидактичними цілями, рівнем матеріального забезпечення навчального закладу тощо.

За характером пізнавальної діяльності, при вивченні дисципліни «Управління якістю» використовуються: пояснювально-наочний проблемний виклад; частково-пошуковий та дослідницький методи.

За місцем в структурній діяльності використовуються:

- методи організації й здійснення навчальної діяльності, що поєднує словесні, наочні і практичні методи; репродуктивні й проблемно-пошукові; методи навчальної роботи під керівництвом викладача й методи самостійної роботи студентів;

- методи стимулювання й мотивації навчальної роботи, що об'єднали в собі пізнавальні ігри, навчальні дискусії, моделювання ролєвих ситуацій, створення ситуацій успіху в навчальній роботі, пред'явлення вимог і метод заохочення;

- методи контролю й самоконтролю за навчальною діяльністю: методи усного, письмового контролю; індивідуального й фронтального, тематичного і систематичного контролю.

11. Методи контролю

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять. Перевірка та оцінювання знань студентів проводиться у наступних формах:

1. Оцінювання роботи студентів у процесі семінарських занять.
2. Оцінювання роботи студентів під час проведення практичних занять.
3. Оцінювання виконання індивідуального завдання (ІНДЗ).
4. Проведення проміжного контролю.

5. Проведення модульного контролю.
6. Проведення підсумкового контролю (залік).

Поточне оцінювання знань та умінь студентів здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни;
- відвідування занять;
- виконання індивідуального науково-дослідного завдання;
- проходження проміжного контролю;
- виконання модульного контрольного завдання.

Оцінювання проводиться за такими критеріями:

1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

2) ступінь засвоєння матеріалу дисципліни;

3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

4) уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді ситуацій, розв'язанні задач, проведення розрахунків при виконанні завдань, винесених для самостійного опрацювання, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії. Вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та роботи висновки.

Максимальна кількість балів ставиться за умови відповідності виконаного завдання студента, або його усної відповіді всім п'ятьом зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

При оцінюванні практичних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то бальна оцінка буде знижена.

Індивідуальне науково-дослідне завдання оцінюється за критеріями: самостійності виконання; логічності та деталізації плану; повноти й глибини розкриття теми; наявності ілюстрацій (таблиці, рисунки, схеми тощо); кількості використаних джерел (не менше десяти); наявності конкретних пропозицій; якості оформлення.

Проміжний тестовий контроль проводиться три рази за семестр. При проведенні поточного тестування визначається рівень знань студентів з теоретичних питань навчальної дисципліни.

Тестові завдання охоплюють провідні теми, які вивчаються в межах даної навчальної дисципліни та згруповані за трьома модулями, кожен з яких складається з тестових завдань різного рівня складності та графіко-аналітичних задач.

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2			
T1	T2	T3	T4	T6	T7	T8	100
15	15	15	15	15	15	10	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
75 – 81	C		
66 – 74	D	задовільно	
60 – 65	E		
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Опорний конспект лекцій з курсу «Аграрна політика». Електронний варіант.
2. Робоча програма навчальної дисципліни;
3. Методичні вказівки щодо організації самостійної роботи та виконання індивідуального науково-дослідного завдання;
4. Пакет тестових завдань.

14. Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Земельний кодекс України від 18 грудня 1992 р. № 561-XII.
2. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII.
3. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р.
4. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р.
5. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” (із змін. та допов.) від 25 червня 1991 р. № 1264-XII.

6. Закон України “Про плату за землю” (із змін. та допов.) від 3 липня 1992 р. № 2535-XII.

7. Закон України “Про об’єкти підвищеної небезпеки” // Уряд. кур’єр (Дод.). — 2001. — № 43. — с. 1. 51

8. Декрет Кабінету Міністрів України від 17 березня 1993 р. № 24-93 “Про податок на промисел” // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 19. — Ст. 208.

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 липня 1997 р. № 732 “Про порядок фінансування природоохоронних заходів з державного та місцевих бюджетів” // Офіц. вісн. України. — 1997. — № 28.

10. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 вересня 1997 р. № 1014 “Про затвердження базових нормативів плати за користування надрами для видобування корисних копалин та Порядку справляння плати за користування надрами для видобування корисних копалин” // Офіц. вісн. України. — 1997. — № 38.

11. Постанова Кабінетом Міністрів України від 6 липня 1998 р. № 1012 “Про затвердження Порядку справляння збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду” // Офіц. вісн. України. — 1998. — № 27.

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 1999 р. № 836 “Про затвердження нормативів збору за спеціальне використання водних ресурсів та збору за користування водами для потреб гідроенергетики та водного транспорту” // Офіц. вісн. України. — 1999. — № 20.

13. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1999 р. № 1494 “Про затвердження Порядку справляння збору за спеціальне використання водних ресурсів та збору за користування водами для потреб гідроенергетики та водного транспорту” // Офіц. вісн. України. — 1999. — № 33.

14. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2000 р. № 1682 “Про плату за користування надрами в цілях, не пов’язаних з видобуванням корисних копалин”.

Основна

1. Абалкина И. Л. Страхование экологических рисков (из практики США). — М.: ИНФРА-М, 1998. — 88 с.

2. Агаркова Н. В., Качинський А. Б., Степаненко А. В. Регіональний вимір екологічної безпеки України з урахуванням загроз виникнення техногенних і природних катастроф. — К.: НІСД, 1996. — 76 с.

3. Адаменко О., Міщенко Л. Екологічний аудит територій. — Івано-Франківськ: Факел, 2000. — 341 с. 52

4. Бабина Ю. В., Бобров А. Л. Основы экологического менеджмента: Учеб. пособие. — М.: Диалог-МГУ, 2000. — 16 с.

5. Балацький О., Лук’янихін В., Лук’янихіна О. Аграрна політика: проблеми та перспективи становлення та розвитку // Економіка України. — 2000. — № 5. — С. 68–73.

6. Галушкина Т. П., Харичков С. К. Экологический менеджмент в

Украине: реалии и перспективы. — Одесса: ИПРЭЭИ НАНУ, 1998. — 107 с.

7. ДСТУ ISO 14001-97. Системи управління навколишнім середовищем. Склад та опис елементів і настанови щодо їх застосування. — К.: Держстандарт, 1998.

8. ДСТУ ISO 14004-97. Системи управління навколишнім середовищем. Загальні настанови щодо принципів управління, систем та засобів забезпечення.

9. ДСТУ ISO 14010-97. Настанови щодо екологічного аудиту. Загальні принципи.

10. ДСТУ ISO 14011-97. Настанови щодо екологічного аудиту. Процедури аудиту. Аудит систем управління навколишнім середовищем.

11. ДСТУ ISO 14012-97. Настанови щодо екологічного аудиту. Кваліфікаційні вимоги до аудиторів з екології. Державні стандарти України (Вид. офіц.). — 1997. — 227 с.

12. ДСТУ ISO 14001-97. Системи управління навколишнім середовищем. Склад та опис елементів і настанови щодо їх застосування. — К.: Держстандарт, 1998.

13. Екологічне право України / за ред. В. К. Попова, А. П. Гетьмана. — Х., 2001. — 480 с.

14. Екологічний аудит: Посіб. для спеціалістів з екол. менеджменту і екол. аудиту / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, В. М. Навроцький та ін.; Фонд відродження Дніпра. — К., 1997. — 219 с.

15. Аграрна політика: Навч. посіб. / За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк. — К.: Знання, 2006. — 366 с.

16. Аграрна політика: Зб. наук. пр. / За ред. В. А. Гайченка. — К.: МАУП, 2006. — 266 с.

17. Екологія і закон: екологічне законодавство України: У 2 кн. / За ред. В. І. Андрейцева / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. — К.: Юрінком Інтер, 1997. — 374 с.

18. Земельные ресурсы и эрозия почв // Охрана природы в агропромышленном комплексе / О. И. Шапоренко. — Донецк, 2004. — С. 45–88.

19. Качинський А. Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення. — К.: НІСД, 2001. — 312 с.

20. Кобецька Н. Р. Екологічне право України: Навч. посіб. — К.: Юрінком Інтер, 2007. — 352 с.

21. Корсак К. В., Плахотнік О. В. Основи екології: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2002. — 296 с.

22. Лук'янихін В. О. Аграрна політика у системі управління збалансованим розвитком: Монографія. — Суми: ВТД "Університет. кн.", 2002. — 314 с.

23. Моніторинг якості води / О. І. Троянський. — Житомир: Волинь, 2004. — 192 с.

24. Моніторинг якості повітря / О. І. Троянський, О. А. Дашковський. — Житомир, 2004. — 159 с.

25. Пахомова Н., Рихтер К., Эндрес А. Экологический менеджмент. — СПб.: Питер, 2004. — 352 с.

26. Тимофеева С. С. Экологический менеджмент / Серия “Учебники, учебные пособия”. — Ростов н/Д: Феникс, 2004. — 352 с.

Додаткова

Андреева Н. Н., Харичков С. К. Ресурсно-экологическая безопасность предприятия: диагностика, стратегия, регулирование. — Одесса: ИПРЭЭИ НАН Украины, 1996. — 90 с.

1. Арсенов В. В. Оценка эколого-экономического рейтинга предприятия / Под ред. Л. С. Гранич. — Саратов: Изд-во Саратов. унта, 1997. — 117 с.

2. Балацкий О. Ф., Мельник Л. Г., Яковлев А. Ф. Экономика и качество окружающей природной среды. — Л.: Гидрометеиздат, 1984. — 190 с.

3. Бартов В. Ф., Седов В. В. Концепция взаимодействия экономики и природы. — М.: Мысль, 1984. — 159 с.

4. Бутко М. Екологія і економіка: регіональний аспект // Регіон. економіка. — 1997. — № 2. — С. 162–168.

5. Бюджетна та інвестиційна політика в сфері охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування / Отчет о НИР УЗАН. Сумское областное отделение; Рук. О. Ф. Балацкий. — Суми, 1997. — 47 с.

6. Воронкова О. М. Трансформація системи оподаткування в Україні // Фінанси України. — 2000. — № 1. — С. 118–123.

7. Генсірук С. А., Нижник М. С., Міщенко В. О. Еколого-економічні аспекти природокористування. — К.: Наук. думка, 1982. — 175 с.

8. Голуб А. А., Струкова Е. Б. Экономика природных ресурсов: Учеб. для вузов. — М.: Аспект Пресс, 1998. — 318 с.

9. Горев Л. Н., Дорогунцов С. И., Хвесик М. А. Естественно-экономические основы оптимизации экосред. — К.: Либидь, 1994. — Кн. 1. — 238 с.

10. Гофман К. Г., Лемешев М. Я., Реймерс Н. Ф. Экономика природопользования // Природа и экономика. — М.: Экономика. — 1975. — С. 5–12.

11. Довідник з питань економіки природокористування і природоохоронної діяльності. — К.: Геопринт, 2000. — 409 с.

12. Економічне регулювання охорони природи / П. І. Лапечук, А. В. Чупіс, О. Л. Кашенко. — К.: Урожай, 1994. — 160 с.

13. Злобін Ю. А. Основы экологии. — К.: Лібра, 1998. — 248 с.

14. Лебединский Ю. П., Склянкин Ю. В., Попов П. И. Ресурсосбережение и экология. — К.: Политиздат, 1990. — 223 с.

15. Лук'янихін В. О. Аграрна політика у системі управління збалансованим розвитком: Монографія. — Суми: ВТД “Університет. кн.”, 2002. — 314 с.

16. Олейник К. А. Экологические риски в предпринимательской деятельности (вопросы методологии). — М.: Анкил, 2002. — 208 с.

17. Потравный И. М., Семенченко П. М. Формирование экологически ориентированной предпринимательской деятельности и оценка эффективности природоохранных мероприятий. — Мариуполь: Приазов. гос. техн. ун-т, 1999. — 83 с.

18. Шевчук В. Я. и др. Екологічний аудит / В. Я . Шевчук, Ю. М. Саталкін, В. М. Навроцький. — К.: Вища шк., 2000. — 343 с.

19. Экологический менеджмент на предприятии: Как заработать деньги в условиях экологизации экономики / В. Г. Игнатов и др. — Ростов н/Д.: Изд-во Северо-Кавказ. научн. центра, высш. шк., 1997. — 104 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>

2. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Урядовий портал. — Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>

4. Экологический менеджмент предприятия. Белов Г.В. — М. «Логос», 2006. — 240с. Режим доступу : ftp://lib.localnet/ebooks/kafekologii/ekol_mem_belov_2006.djvu